

UPA15/7
Nuuk 12. Maj 2015
Sara Olsvig

2015-mut aningaasanut inatsisissatut siunnersuut. (Aningaasaqarnermut Aatsitassanullu Naalackersuisoq)

Ukioq taamaalereersoq ukioq mannamut aningaasanut inatsit aatsaat naammassilerparput. Ukiarmi pisut, naalackersuinikkut isasoernerit ikerinnakkullu qinersisariaqalersimanagerit, peqqutigalugit ullumikkut immikkut ittumik, ukioq qiteqqutingajalereersoq inatsit pingajussaaneerlugu suliaraarput.

Suliami Naalackersusiut piffissaaleqisimanagerat ilisimaarivarput. Ataatsimiititaliami aamma piffissaq sivikissimagaluartoq sulinerput pimoorullugu ingerlapparput. Naalackersuisut partiillu sulerujussuarsimanagerannut qujaffigerusuppavut. Aammattaaq Naalackersuisut atorfilittai, ataatsimiititaliamut allatsi nutserisullu sulinerannut qujaffigerusuppavut.

Naalackersuinikkut patajaatsumik ingerlatsinissaq Nunatta inuiaqatigiillu atorfissaqartippaat. Sangujoraarnerit, paatsuunganartumik ingerlatsinerit, inuiaqatigiinnullu nalornititsinerit qimallugit ukiarmi qinersinermut nutaamik aallartinnissaq periarfissarinikkuarput.

Inuit Ataqatigiit illuatungiliuttut naalackersuinikkut ingerlatsinermut nakkutilliisutut inissisimavugut. Suleqatigiiffissat ujartortarpavut isornartorsiugassaqaraangalli soorunami aamma isornartorsiuisarpugut. Nalunngilarput naalackersuisooqatigiinni partiit ilaasa apeqquteqarpallaartarnerarluta qingngarisaraatigut. Suliassarpulli suliariuassavarput, innuttaasut sinnerlugit inatsisartutullu suliassatsinnik ataqqinnilluta.

Aningaasanut inatsisip sularinerani suleriaaseq taanna aamma atorparput. Pingaartipparput inatsisartutut suliatta kingunissaat ilisimaaralugit naammassissallugit. Taammaamat naammaginarinngilarput suliami matumani arlalitsigut kalaallisut paasissutissat kingusissorujussuakkut saqqummiunneqartarneri. Paasissutissat kalaallisut atuarsinnaassallugit uagut partiitsinni pisariaqartittarparput.

Naak aningaasanut inatsisiliorneq kisitsiserpassuarnik imaqarpassinnerusinnaagaluartoq innuttaasut toqqaannartumik atugaannut tunnganera Inuit Ataqatigiinnit eqqaamajuarparput. Inuiaqatigiittut akileraartartullu aningaasaataat qanorpiaq agguataassanersut ilinnut uannullu sunniteqarput.

Ingammik Nunarput aningaasaqarnikkut oqimaannerusumik ingerlatillugu suut pingaarnersiussanerlugit eqqarsaatigilluagaasariaqarpoq. Pisortanit ikiorsiissutit aqqissuuteqqinneqarnissaat pisariaqavipput. Inuit Ataqatigiinnit suliaq tamanna naalackersuisuutitaqarnitta nalaani aallartipparput, Akileraartarnermut Atugarissaarnermullu Ataatsimiititaliamik pilersitsinikkut. Ilisimalluinnarparput innuttaasut ulluinnarni atugaat akissarsiatigut isertitaminnut taamaallaat tunnganngimmata, aamma ineqarnermut inissialiornermullu tapit allatigullu ikiorsiissuteqarnikkut inuttut atukkat sunnerneqarput.

Innuttaasut akornanni pissaqarnikkut naligiinnginneq annertusiartuinnarpoq. Inuit Ataqatigiinni isumarput malillugu naligiinnginneq tamanna akiugassatta pingaarnersaat ilagaat. Inuiaqatigiit naligiinnerusumik atugallit aamma tassaassapput inuiaqatigiit

nukittunerit. Aningaasanut inatsit ullumikkut amerlanerussuteqartunik akuersaarnegarnialersoq ajoraluartumik naligiinnerulersitsinissamut aqqutissiussissanngilaq. Akerliatigut pissaqareersut iluaqusernerullugit pissakinnernut nammakkiinerusaaq.

Tupigusuutigaarput Naalakkersuisut naalakkersuisooqatigiillu partiimit imminut socialdemokratiskimik taagortumit siuttuuffigineqartut naligiinnginnerup akiornissaanik taama pingaartitsinngitsigimmata. Ulluni makkunani tamannarpiaq eqqartugassatta pingaarnersariagaluarpaa, inuit amerlanerusut sulilersissagutsigit innuttaasullu ineriartortitsinissaminnut naligiinnerusumik periarfissaqartissagutsigit.

Aningaasanut inatsit aqqutigalugu naligiinnginnerup akiornissaa pillugu oqallinnissamut Naalakkersuisut qaaqqorusuppavut. Naligiinnginneq akissarsiat naligiinnginnerannut taamaallaat tunnganngilaq. Aamma inuiaqatigiittut aningaasaatitta politikikkikkut qanoq agguataarnissaannut kikkullu ataatsimoorluta aningaasaatitsinnit iluanaarnerutinneqarnerinut tunngavoq.

Aningaasanulli inatsimmi iluatsilluartutut taasasaqarpugut aamma. Siullermik Naalakkersuisut qujaffigerusuppavut siullermeerinninnermi iliuusereqqusatta ilaat tigulluarsimammassuk. Nunatta karsiata kukkunersiorneqartarnerata nukittorsarnissaanut alloriarneq siulleq suliarineqarnialerpoq, tamannalu nuannaarutigaarput. Avaleraasartuunut akitsuut siunnersuutigisatsitut nunaqavissunut avataaneersunullu assigiinngissitaartinneqarnialernera nuannaarutigaarput. Nunaqarfinni inuussutissarsiornermut pikkorissarsinnaanermut aningaasaliissutit peerneqartussanngoraluartut ikkuteqqipput. Tamanna nuannaarutigaarput.

Illoqarfinnilu Qasigiannuani, Qaanaami Illoqqortoormiunilu nakorsat sipaarutiginiarlugit nalunaarutaasimagaluartut sipaarutiginiarneqarunnaarput. Tassungali atatillugu oqaatigissavarput peqqinnissaqarfimmi atorfiit arfineq marluk allat sipaarutigineqarniartut akuerisinnaanagit taasissagatta, atorfiit sorpiaat sipaarutigissallugit Naalakkersuisut paasissutissiisinnaasimanngimmata. Erseqqissumik oqaatigeqqissavarput Inuit Ataqtigiiit peqqinnissaqarfimmut sipaaqqinnissaq akuersaarsinnaannginnatsigu.

Siuisinaartumik soraarnermusiaqarnermut inatsisitigut allannguiniarneq Naalakkersuisunit piareersarneqarpoq. Allanngortoqartariaqarnera isumaqatigilluinnarparput. Nuannaarutigaarput Ilaqutariinnermut Peqqissutsimullu Ataatsimiititaliap inatsisip naammassineqarnissaa ukiamut kinguartimmagu sukumiisumik suliarineqarnissaa piffissaqarfigineqartariaqarmat. Ataatsimiititaliap sipaarutissatut Naalakkersuisunit naatsorsuutaasimasut ilumut taama isikkoqassanersut piviusorsiornersullu apeqqusermagu isumaqatigaarput. Taamaammat aningaasanut inatsimmi aaqqissuusseqqiiinissanit aningaasanik isertitassatut missingersuutaasut apeqquserpavut akuersaarsinnaanagillu. Isumarput malillugu kisitsisit kusassagaavallaarput.

Ingammik nunaqarfinni siusinaartumik soraarnermusiallit sumut saassanersut apeqquserparput. Assersuuteqarlanga: Tasiilap eqqaamiunini nunaqarfiit ilaanni Sermiligaami 12-put, Kulusummi 22-it, Kuummiuni 16-it. Qanoq ililluta ukioq naatinnagu taakkua suliffissaannik pilersitseriataaassaagut? Ernumasoqarmat nalornisinneqarlutillu misigisoqarmat Inuit Ataqtigiiinnit paasilluarsinnaavarput. Taamaammat oqarpugut: Aaqqissuusseqqinnissaq tunngavilersorluakkamik piareersarluakkamillu suliariniartigu, pipallatamik innuttaasut atugaannik equqinerluttussamik suliarinagu.

Isumaqatiginninniarnert inersuarmi tusakkat, ataatsimiititaliami tusakkat Naalakkersuisunillu ataatsimeeqatiginninnerni tusakkat amerlasuutigut assigiinngittuusarput. Taamaammat paasisinnaavarput paasissutissat amerlasuut suliap naammassilernerani aatsaat saqqummiunneqarsinnaasimmata.

Naalakkersuisut paasissutissiinerat allannguutissatullu siunnersuuteqarnerat kingullerpiaat tunngavigalugit marlussunnik allannguutissatut siunnersuuteqarpugut. Neriuppugut siunnersuutivut tigulluarneqarlutillu peqataaffigineqarumaarput.

Nunatta arsaattarfissuartaarnissaanut pilersaarut Inuit Ataqatigiinnit tapersorsorparput. Illoqarfimmili sumiiffissarsereernagu ukioq mannamut 1 mio. kr.-nik aningaasalerneqarnissaa annertugaarput, ingammik qaammammi maajimiilereernerput eqqarsaatigalugu. Isumaqarpugut Kommunit peqatigalugit sumi inissinnissaa qanorlu suliarineqarnissaa paasiniaaffigissallugu 600.000kr-nit ukioq mannamut naammassasut.

Timersornermut tapiissutit Naalakkersuisut 600.000kr-nik sipaarfiginiagaat taama illilluta 400.000kr-nik utertitsiffigisinnaassavagut, timersornermi sipaarutit 200.000kr-niinnanngorlugit.

Nunatta ammerivia Great Greenland ukiorpassuanngortuni ingerlanerlunnikuuvoq. Aningaasaqarnermut ataatsimmiititaliamit arlaleriarluta immikkut ittumik aningaasalissallugu aalajangertarpugut. Inuit Ataqatigiinnit piumasariuartagarput tassaavoq Great Greenland siunissaq ungasinneq pillugu periusissaminik saqqummiussissasoq, tamannali suli pinngilaq. Naalakkersuisut maanna 15 mio. kr-nik aningaasaleqqissallugu siunnersuuteqarput. Aningaasalernissaa akerlerinngilarput, isumaqarpugulli ikililaarsinnaasut. Aningaasaliissutissatut siunnersuutaasunit 1,6 mio. kr.-nik allanut atornissaat siunnersuutigaarput. 1 mio. kr.-nit Inuit Issittormiut Siunnersuisooqatigiivinut ukioq mannamut aningaasaliissutaassasut siunnersuutigaarput, 600.000kr-nillu arlaannaannulluunniit attuumassuteqanngittumik paasiniaasussanut maannamut 1 mio. kr-niinnarnik aningaasalerneqartumut aningaasaliissutaassasut siunnersuutigalugu.

Ukiuni makkunanerpiaq ICC-p nunat tamalaani nunatsinnilu sulinerat pingaarluinnartutut isigaarput. Qanittumi New Yorkimi nunat inoqqaavisa FN-milu naalagaaffiit ataatsimeersuarneranni Permanent Forum-imi ICC-p suliaasa pingaaruteqarnerat erseqqissumik takuarput, oqarmata: allaanngilaq uumasut pisinnaatitaaffii inuit pisinnaatitaaffiinit pingaartinneruneqaleraluttuinnartut. Tamanna ICC suleqatigalugu Nunatta akiortariaqarpaa ICC-llu nunat tamalaani sunniuteqarluartarnera nukittorsartariaqarpoq.

Ukiuni makkunanerpiaq aamma pingaaruteqarluinnarpoq innuttaasut arlaannaannulluunniit attuumassuteqanngittunit paasissutissaminnik pissarsisinaanissaat. Tamanna tamat oqartussaaqataanerannut tunngavoq.

Taamaammat paasiniaanermut attaviitsumut aningaasaliinissaq pingaaruteqarpoq, soorlu aamma aningaasaliissutit ilumut atorineqartarnissaat qulakkeertariaqaripput.

Tusagassiorfinnut tapiissutit qanorpiaq aaqqissorneqarniarnersut suli paasiuinaatsipparput. Naalakkersuisut aperisaraluarlugit akissutaat ersernerluttarput. Naalakkersuisut maanna erseqqissaanissaat piumasarissavarput.

Naalakkersuisut inissianik sanaartornermut sipaarniarnertik attatiinnarmassuk ajuusaarutigaarput. Aserfallatsaaliuineranut aningaasaleeqqittoqarnissaa qilanaaraarput, inissaaleqiffiusunili utaqqisorpassuaqarfinnilu inissat naammannissaat pillugu inissialiornernut aamma aningaasaleeqqinnissaq avaqqunneqarsinnaanngittutut isigaarput. Utoqqarnut inissialiornissamat suliap ataatsip siuartinneqarsimanera aamma ajunngilluinnarpoq, soorlu aamma "standard-kollegianik" sananissamat pilersaarusiornissamat aningaasaliisoqarnera pitsaasuusoq, isumaqarpugulli naammangitsut.

Naalakkersuisut angallanneranut sanaartornissamat pilersaarutinik annertuunik saqqummiussipput ukiunilu tulliuuttuni marlunni arlallit aallartinnissaat oqaatigalugu. Suliassat taakkua kingunissaallu ilisimasaqarfiginerulernissaat qilanaaraarput.

Nunalerinermut ataatsimiititaliarsuup inassutai piviusunngortinneqassappata 190 mio. 240 mio.-nillu akornanni aningaasaliissutigineqartariaqassapput. Aningaasat taakkua ikinngillat ukiullu arlallit ingerlaneranni soorunami aningaasaliissutaasariaqassallutik.

Naalackersuisut namminneq ukiuni qulini tulliuttuni ukiumut 19 mio. 24 mio.-llu akornanni imaluunniit ukiut 20-it ingerlaneranni ukiumut 9,5 mio. 12 mio.-llu akornanni aningaasaliissutaanissaat periarfissatut tikkuarpaat. Taamaakkaluartoq aningaasanut inatsimmi ukiumut 6 mio. kr.-nit taamaallaat ilassutaapput tamannalu nunalerinermik pingaartitsinnginnertut isigaarput.

Pituffimmi kiffartuussinissamut isumaqatigiissutip annaaneqarnerata kingunissai suli tamakkiisumik nalilerneqarsimanngillat. Inatsisartut novembarimili ilisimatinneqaratta nutaanik paasissutissanik suli pinngilagut. Naalackersuisut aningaasanut inatsimmi Pituffimmit amigartoorutissatut missingersuutigisaat allanngorartut maluginiarparput. Kisitsisit soq allanngorarnersut erseqqissumik paasisaqarfiginngilarput allaanngilarlu Naalackersuisut amigartoorutaasussat kusassarumallugit kisitsisit taakkua allanngorartillugit atornerlukkaat.

Erseqqissumik paasisaqartariaqalerpugut. Akuersaarsinnaanngilarput annaasassat taamungaannaq eqqoriaaffigalugit suliaqartoqarmat. Akisussaaffik tiguneqartariaqarpoq erseqqissumillu nalunaartoqarluni. Naalackersuisut peqqussavagut erseqqissumik pineqartoq pillugu nalunaaqqullugit.

Ataatsimut isigalugu aningaasanut inatsit Naalackersuisunit siunnersuutaasoq akuersaarsinnaanngilarput. Inatsit pillugu ataatsimut taasisoqalerpat akerliulluta taasisaagut. Immikkoortualoqarporli peqataaffigisinnaasavut taakkualu akueralugit taasiumaarpugut.

Aappassaaneerinninnermi soorlu aamma oqaatigigipput aningaasanut inatsit una "talerperliorpalaartorujussuuvoq". Partiit talerperliit tassaasimassapput suliamik naammassisamik nuannaarutiginninnerpaasut. Eqqaassutigeqqissavarput nunatsinni qinersisartut amerlanerpaarpaat saamerlernik qinersinikummata inuiaqatigiinnilu nammaqatigiinnermik ingerlatsinissamik toqqaasimagaluarlutik. Aningaasanut inatsimmi matumani killormorluinnaq pisoqarpoq, tamannalu akuersillutik taasisut akisussaaffigiumaarpaat. Ukiunili aggersuni aaqqiisariaqarpugut.

Ukiup ingerlanerani 2016-mut aningaasanut inatsisiliulerutta sukumiinerusumik suleriaasitta nassaareqqinnissaa sakkortuumik inassutigissavarput. Upernaaq manna tukattumik suleriaaseq atorsimasarput pigiliutissanngilarput. Innuttaasut akileraartartullu pillugit peqqissaarnerusariaqarpugut.

Naalackersuisunut erseqqissumik oqaqqissaagut aningaasanut inatsimmut 2016-mut suliassat aaqqissuusseqqinnissanullu tulliuttunut suliassat aallartippata siusissukkut qaaqquneqarnissarput kissaatigigatsigu. Siusissukkut qaaqquneqarutta tunngavissat sanarfeqataaffigisinnaassavagut, kingusinnerusukkullu politikkikkut naapissinnaanissarput qaninnerussalluni.

Suleqataanissamut piareersimavugut.

Qujanaq.